

Η Ρωσία και η Αναγέννηση των Ελλήνων¹

"Η Ρωσία, ἥτις διὰ τῶν λογχῶν της τῶν καλυπτομένων ἀπὸ κλέος καὶ ἀθανασίαν, κατέστησε τὴν Ἑλλάδα ἀνεξάρτητον βασιλείον, καὶ ἥτις ἀπέδωκεν εἰς τὸν κόσμον ἓν ἔθνος χάριν τῆς εὐλαβείας τὴν ὁποίαν ὤφειλε νὰ ἔχη πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ ἔθνους τούτου καὶ πρὸς τὸ ἔθνος αὐτό".

Ν. Σπηλιάδης, στο: *Ν. Σπηλιάδης, Ἀναίρεσις: Ἀπάντηση ἐνὸς Ἑλληνα στὸν Friedrich Thiersch*, μετ. Ἀλ. Παπαδιαμάντης, ἐπιμ. Γ. Καλπαδάκης, Ἀθήνα 2019, 72-73.

Ελληνική Επανάσταση : Μορφές και γεγονότα

Ο Αθανάσιος Ψαλίδας υπήρξε λόγιος, συγγραφέας και διδάσκαλος, από τις σημαντικότερες μορφές του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, ο οποίος εργάστηκε με πάθος για τη διαφώτιση και τη συνειδητοποίηση της ταυτότητας των υπόδουλων Ελλήνων. Αρχικά είχε εναποθέσει τις ελπίδες του για την Απελευθέρωση του Γένους στην Τσαρική Ρωσία, γεγονός που γίνεται σαφές από το προοίμιο του έργου του *Ἀληθῆς Ευδαιμονία (1791)*, στο οποίο ο Ψαλίδας παρακαλεί την Αικατερίνη Β' της Ρωσίας να επέμβει για λογαριασμό των Ελλήνων. Ένα χρόνο αργότερα, το 1792, κυκλοφορεί στη Βιέννη το πολύ ενδιαφέρον κείμενο του, *Αἰκατερίνα ἢ Β' ἤτοι Ἱστορία σύντομος τῆς ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ αὐτῆς πρὸς τοὺς ἐν Νίζνι καὶ Ταυρίᾳ Γραικοὺς ὑπ' αὐτῆς δευχθείσης Εὐνοίας* [...]. Στη διάρκεια εκείνης της επίσκεψής, το 1787, τα μέλη της Αδελφότητας των Ελλήνων εμπόρων ανοικοδόμησαν θριαμβική πύλη και καλωσόρισαν την Τσαρίνα με ψωμί, αλάτι και μακροσκελείς, φιλόφρονες αγορεύσεις. Όταν ξέσπασε η Επανάσταση του 1821 ο Αθανάσιος Ψαλίδας στρατολόγησε και εξόπλισε με δικές του δαπάνες Σουλιώτες και Χιμαριώτες πρόσφυγες και τους προώθησε στην επαναστατημένη Ελλάδα (**Ελένη Κουρμαντζή**),

Ο Γρηγόριος Δικαίος Παπαφλέσσας ήταν ο πρωτεργάτης της Ελληνικής Επανάστασης στην Πελοπόννησο. Από την πρώτη στιγμή αφιερώθηκε στον ιερό σκοπό και έδωσε τη ζωή του για την απελευθέρωση της Ελλάδος. Στη μυστική σύσκεψη της Βοστίτσας όπως ονομαζόταν τότε το Αίγιο (26-30 Ιανουαρίου 1821), στην οποία πήραν μέρος εξέχοντα μέλη της Φιλικής Εταιρείας, ο Παπαφλέσσας επέμεινε στην αναγκαιότητα άμεσης έναρξης του Αγώνα, βεβαιώνοντας ότι θα τον ενίσχυε αποτελεσματικά η Ρωσία. Στις 23 Μαρτίου, 1821, συμμετείχε με πολλούς Μοραίτες καπεταναίους στην

¹ Το κείμενο που ακολουθεί είναι συνοπτική παρουσίαση των εισηγήσεων που έκαναν οι περισσότεροι ομιλητές στο συνέδριο της Μόσχας (25-26 Μαρτίου, 2021). Ζητώ συγγνώμη από τους **Γιαννολάβ Ιβάντσενκο, Όλγα Πετρούνινα, Γιούρι Κβασνίν, Σεργκέι Πιντσούκ - Γαλάνης, Ολέγκ Τσιμπένκο και Ιωάννη Λύρα** για το γεγονός ότι πέρα από την παρουσίαση των τίτλων των εισηγήσεων τους (πρβλ. Πρόγραμμα Συνεδρίου) δεν αναφέρομαι στο περιεχόμενό τους, αλλά δυστυχώς δεν είχα στη διάθεσή μου τις περιλήψεις των ανακοινώσεών τους. Αυτό δεν σημαίνει ότι η συμβολή τους για την αναβάθμιση της γνώσης που επεδίωξε το συνέδριο δεν ήταν σημαντική.

απελευθέρωση της Καλαμάτας. Από εκείνη τη στιγμή ο Παπαφλέσσας πετά το ράσο και φόρεσε τη στολή του πολεμιστή. Τον Μάιο του 1825 στο Μανιάκι έπεσε ηρωικά μαζί με τους συμπολεμιστές του. Η λαϊκή μούσα αποθανάτισε την ιστορική μάχη , κατά την οποία σκοτώθηκαν σπουδαίοι οπλαρχηγοί μαζί του και μία γυναίκα η θρυλική Αρκαδιανή (**Μαρία Λιακάκη**).

Αναμφισβήτητα η Ελληνική Επανάσταση του 1821 αποτέλεσε ένα από τα πρώτα επαναστατικά κινήματα εθνικο-απελευθερωτικού χαρακτήρα στον Ευρωπαϊκό χώρο που σφράγισαν τη δυναμική μιας νεωτερικού τύπου εξέγερσης. Έμελλε όμως να επισκιασθεί από τα θλιβερά γεγονότα του Εμφυλίου 1823-1825 που έγραψαν δυστυχώς μελανές σελίδες Ιστορίας . Όταν οι Ρουμελιώτες εισέβαλαν στην Πελοπόννησο με την παρότρυνση του Ι. Κωλέττη διαπράχθηκαν κάθε είδους βιαιότητες , εμπρησμοί, βιασμοί και λεηλασίες. Όλα αυτά διεξήχθησαν σε μία τελετή εξαγνισμού που ήθελε να καταστρέψει το παλιό, όπως αυτό ενσαρκωνόταν με την “καταπίεση και την τυραννία των αρχόντων” (**Άννα Σπυροπούλου**).

Η ρωσική πολιτική και η Ελληνική Υπόθεση

Η Ελληνική Επανάσταση έγινε το κεντρικό γεγονός της δεκαετίας του 1820 στα Βαλκάνια (**Γιελένα Κουντριάτσεβα**) . Η εξέγερση των Ελλήνων οδήγησε σε μία αλλαγή σε ολόκληρο το δόγμα της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσίας. Η Αγία Πετρούπολη υποχρεώθηκε παρά την προσήλωση των Ρώσων αυτοκρατόρων στις αρχές της Ιερής Συμμαχίας όχι μόνο να παρέχει στους εξεγερθέντες Έλληνες υλική και ηθική υποστήριξη , αλλά και να κάνει σαφές στους συμμάχους ότι η Ρωσία ήταν αποφασισμένη να διασφαλίσει τα συμφέροντά της στη νοτιοανατολική Ευρώπη. Η αντιστοίχιση αυτών των συμφερόντων με το κύριο αίτημα για ανεξαρτησία του ηγετών του ελληνικού επαναστατικού κινήματος συνέτεινε στη λήψη των αποφασιστικών μέτρων που έλαβε η ρωσική κυβέρνηση υπέρ του Ελληνικού Ζητήματος. Η Ρωσική Αυτοκρατορία υιοθέτησε μια ανεξάρτητη πολιτική στο Ανατολικό Ζήτημα, γεγονός που συνέβαλε στη νίκη των εθνικών συμφερόντων της Ελλάδας, υπογράμμισε η κα. **Κουντριάτσεβα**.

Το Πρωτόκολλο του Λονδίνου , το οποίο υπεγράφη την 3^η Φεβρουαρίου 1830, θεωρείται ευρέως ως η πρώτη διεθνής διπλωματική πράξη επίσημης αναγνώρισης της ύπαρξης κυριάρχου και ανεξαρτήτου ελληνικού κράτους. Εντούτοις, τον Σεπτέμβριο του 1828, η Ρωσία είχε ήδη προβεί στη σύναψη επίσημων διπλωματικών σχέσεων με την τότε συγκροτημένη ελληνική πολιτεία (**Νικόλαος Παπαστρατηγάκης**). Η ανακοίνωση του κ. **Παπαστρατηγάκη** επικεντρώθηκε στην εξέταση της εξέλιξης της ρωσικής πολιτικής απέναντι στο Ελληνικό Ζήτημα από το 1821 έως και το 1828 , δίδοντας έμφαση στους διάφορους παράγοντες που ώθησαν την υπερσυντηρητική τσαρική κυβέρνηση να αναθεωρήσει την αρχική της στάση και να αναγνωρίσει την υπόσταση του ελληνικού κράτους , παρότι η ίδρυση του κράτους αυτού αφενός

ήταν, τουλάχιστον εν μέρει, αποτέλεσμα επαναστατικών διεργασιών, αφετέρου υπονόμει το στάτους κβο στη νοτιοανατολική Ευρώπη.

Σύμφωνα με τον κ. **Χαράλαμπος Μηνάογλου** , ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος 1828-1829 δεν αποτέλεσε παρά έναν κρίκο στη μακρά αλυσίδα των ρωσοτουρκικών πολέμων από την εποχή του Μεγάλου Πέτρου (1686-1700). Η συνθήκη της Ανδριανουπόλεως, τον Σεπτέμβριο του 1829, είναι το πρώτο επίσημο έγγραφο στο οποίο ο Σουλτάνος αποδέχεται τη δημιουργία ελληνικού κράτους. Προκειμένου να προσδιορισθεί σε διαχρονική διάσταση η στάση της Τσαρικής Ρωσίας στο Ελληνικό Ζήτημα, ο κ. **Πάνος Στάμου** παρέθεσε στοιχεία από τα γεγονότα των Ρωσοτουρκικών πολέμων του 18^{ου} αι. που συνέβαλαν στην προετοιμασία των συνθηκών της Γενικής Εξέγερσης. Αναφέρθηκε επίσης στον καίριο ρόλο που έπαιξε στην υπόθεση της Εθνεγερσίας η συγκρότηση της Φιλικής Εταιρείας και η συμβολή του πνευματικού κόσμου της Ρωσίας (Αλέξανδρος Πούσκιν) στον Ελληνικό Αγώνα της Ανεξαρτησίας.

Έλληνες αγωνιστές στη Μολδοβλαχία

Σύμφωνα με την ανάλυση των πληροφοριών για μια ομάδα Ελλήνων “Εταιριστών” που είχαν συμμετάσχει υπό τον Αλέξανδρο Υψηλάντη στην εξέγερση κατά των Οθωμανών- Τούρκων στη Μολδοβλαχία (Φεβρουάριος – Ιούνιος 1821) και οι οποίοι μετά την οδυνηρή ήττα κατέφυγαν στη Βεσσαραβία και ετέθησαν υπό ρωσική επιτήρηση, η πλειοψηφία των αγωνιστών ήταν από τα Ιόνια νησιά, την Πελοπόννησο και την Ήπειρο. Με την αξιοσημείωτη μικρή παρουσία των αγροτών, εκπροσωπούσαν σχεδόν κάθε σημαντική ομάδα του ελληνικού κόσμου. Οι περισσότεροι είχαν ως βασική τους ενασχόληση το εμπόριο. Πολλοί ήταν πλοίαρχοι και ναυτικοί. Ένας όχι ευκαταφρόνητος αριθμός επαναστατών είχαν υπηρετήσει ως μισθοφόροι στις δυνάμεις των τοπικών βογιάρων στη Μολδαβία και Βλαχία. Ορισμένοι ήταν πρώην αξιωματικοί του ρωσικού αυτοκρατορικού στρατού ενώ από τον κατάλογο των Εταιριστών που κατέφυγαν στη Βεσσαραβία δεν απουσιάζουν οι επαρχιακοί αξιωματούχοι, οι φοιτητές και οι ελεύθεροι επαγγελματίες (**Βύρων Καρύδης**).

Πόντιοι που πολέμησαν για την Ελευθερία

Με έναν Πόντιο ξεκίνησε η Επανάσταση του 1821, τον Αλέξανδρο Υψηλάντη, και με έναν Πόντιο έληξε τον Σεπτέμβριο του 1829 (Μάχη της Πέτρας) , τον Δημήτριο Υψηλάντη, αδελφό του Αλέξανδρου. Το 1821, ο στρατός του Αλέξανδρου Υψηλάντη θα ηττηθεί στη Μολδαβία και θα διαλυθεί. Περίπου χίλιοι διασωθέντες θα περάσουν τον Προύθο ποταμό και θα καταφύγουν στη Ρωσία. Οι ρωσικές αρχές θα τους συγκεντρώσουν στο Οργκίεβ και θα τους καταγράψουν σε έναν κατάλογο. Σε αυτό τον κατάλογο όπου καταγράφεται το όνομα, η εθνικότητα και ο τόπος καταγωγής οι 7 προέρχονται από τον Πόντο (6 από Τραπεζούντα και ένας από Αργυρούπολη). Επίσης, Πόντιοι που πολέμησαν στην Ελλάδα , καταγράφονται σε καταλόγους που

αναφέρονται σε Μικρασιάτες αγωνιστές. Σε ένα τέτοιο κατάλογο, ο Οδυσσέας Λαμψίδης, ο μεγάλος ιστορικός του Ποντιακού Ελληνισμού, εντόπισε 17 Ποντίους, από τους οποίους οι 5 κατάγονται από την Τραπεζούντα, 6 από τα βόρεια παράλια της Μαύρης Θάλασσας, 4 από τη Σινώπη και 2 από την Αργυρούπολη (**Κωσταντίνος Φωτιάδης**).

Η Βρετανία και το αγωνιστικό πνεύμα στα Επτάνησα

Το βρετανικό προτεκτοράτο “Ενωμένα Κράτη των Ιονίων Νήσων” ιδρύθηκε στις 5 Νοεμβρίου 1815 ως λύση στο πρόβλημα της κατοχής των Επτά Νήσων από την Βρετανία, η οποία προέβαλε το *jus possidenti*, καθώς τα είχε αποσπάσει σταδιακά από τους Αυτοκρατορικούς Γάλλους και του έντονου ρωσικού ενδιαφέροντος για την περιοχή. Στο Λονδίνο, το υπουργείο Αποικιών και Πολέμου εφάρμοσε πολιτική που επέτρεπε την ισχυρή παρέμβαση των εκπροσώπων του στα Ιόνια Νησιά, γι’ αυτό και επικράτησε ο όρος “Αγγλοκρατία”. Με την έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης, ο Λόρδος Ύπατος Αρμοστής, Σερ Τόμας Μέιτλαντ, επέβαλε στην Ιούνιο Γερουσία τη λήψη αποφάσεων που κήρυτταν την ουδετερότητα του προτεκτοράτου έναντι των εμπολέμων. Όμως οι βρετανικές αρχές δεν ακολούθησαν πολιτική ίσων αποστάσεων. Μερολήπησαν υπέρ των Οθωμανών, κατέστειλαν βίαια κάθε εχθρική ενέργεια εναντίον τους, εξευτέλισαν, φυλάκισαν, εξόρισαν και εκτέλεσαν όποιον θεώρησαν άμεσα εμπλεκόμενο. Παράγων αναθέρμανσης των φιλορωσικών αισθημάτων του πληθυσμού υπήρξε η συμμετοχή της Ρωσίας στη λύση του Ελληνικού Ζητήματος (**Νικόλαος Κουρκουμέλης**).

Ρώσσοι περιηγητές στις ελληνικές χώρες

Ήδη οι πλέον πρώιμες περιηγητικές περιγραφές οριοθετούν μια ενιαία παράμετρο και αρχή η οποία εξασφάλισε εν των προτέρων μια σχέση καλοπροαίρετης αμοιβαιότητας μεταξύ Ελλήνων και Ρώσων. Πρόκειται για την Ορθόδοξη Χριστιανική Πίστη που αποτέλεσε κοινό γνώμονα και πόλο έλξης ανάμεσα στους δύο λαούς. Κάτι τέτοιο επισημαίνει στις περιγραφές του ο μοναχός από το Κίεβο Βασίλειος Γριγκορόβιτς Μπάρσκι, ο οποίος την περίοδο 1723-1747 επισκέφθηκε τους Αγίους Τόπους και τις ελληνικές χώρες με τα πολυάριθμα μοναστήρια και τις πολλές εκκλησίες. Στο δεύτερο ήμισυ του 18^{ου} αι. στα απομνημονεύματα των Ρώσων στρατιωτικών - περιηγητών γίνονται συχνά αναφορές στο γεγονός ότι οι Έλληνες διέβλεπαν στη ρωσική στρατιωτική παρουσία στη νοτιοανατολική Ευρώπη τη δυνατότητα απαλλαγής από τη θρησκευτική καταπίεση που ασκούσαν συχνά οι κατά τόπους αξιωματούχοι της Υψηλής Πύλης. Όταν το 1821 ξέσπασε η Επανάσταση, ο Ρώσος προσκυνητής Κιρ Μπρόννικωφ έτυχε να βρίσκεται στην Σκόπελο, κοντά στο Άγιο Όρος. “Οι κάτοικοι βρίσκονται σε μεγάλη θλίψη, ιδίως οι γυναίκες”, γράφει. “Όταν τις συναντήσαμε, ξέπνοες και μέσα στα δάκρυα μας έλεγαν τα εξής που μας τα εξήγησε αργότερα ο διερμηνέας – *εάν δεν μας βοηθήσει η Ρωσία τότε εμείς οι Έλληνες χαθήκαμε*”, συμπληρώνει ο Ρώσος προσκυνητής (**Θεοδώρα Γιαννίτση**).

Ο Ρωσικός φιλελληνισμός

Ο ελληνικός εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας έγινε αφορμή να αναβιώσει στη μνήμη των πολιτισμένων κρατών της εποχής το μεγαλείο της Αρχαίας Ελλάδας και η προσφορά της στην ανθρωπότητα. Σε πολλές πόλεις της Δυτικής Ευρώπης δημιουργήθηκαν φιλελληνικές επιτροπές που σκοπό είχαν την ενίσχυση των αγωνιζομένων Ελλήνων καθώς και ομάδες εθελοντών που στάλθηκαν να πολεμήσουν στο πλευρό των Ελλήνων.

Στη Ρωσική Αυτοκρατορία κατά την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης υπήρχε ήδη ένα θετικό υπόβαθρο ιστορικών δεσμών, πολιτισμικών σχέσεων και ιδιαίτερα θρησκευτικό συναίσθημα στη διάσταση του Χριστιανικού ομόδοξου που αποτελούσε πάντοτε σταθερό κρίκο στις σχέσεις των δύο λαών. Η στήριξη λοιπόν των ομόδοξων χριστιανών υπήρξε καθοριστική από την Ρωσία πριν ακόμη την έναρξη του Αγώνα αλλά και κατά την διάρκεια της Επανάστασης. Ως αρχή της υποστήριξης της Ρωσικής Αυτοκρατορίας στον Αγώνα των Ελλήνων θεωρείται η συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774) η οποία ολοκληρώθηκε με την συμμετοχή των ρωσικών ναυτικών δυνάμεων στη Ναυμαχία του Ναυαρίνου (1827) μαζί με τις δυνάμεις της Βρετανίας και της Γαλλίας (**Μαργαρίτα Δημητριάδου**).

Σε ό,τι αφορά το φιλελληνισμό, στο συνέδριο υπογραμμίστηκε ότι στο πρωτόγνωρο φαινόμενο είναι σαφές ένα ευρύ φάσμα δράσεων όπως ήταν η υλική βοήθεια, η συμμετοχή εθελοντών στο μέτωπο των συγκρούσεων και οι εκδηλώσεις υποστήριξης στον τομέα του πολιτισμού και της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Στην περίπτωση της Ρωσίας, ξεχωριστή αναφορά έγινε στην προσφορά του ποιητή Αλέξανδρου Πούσκιν (**Κωνσταντίνα Κοσμιδου**), ενώ ειδική μνεία έγινε και στην ευρύτερη συμβολή που είχε στο φιλελληνικό κίνημα ο ρομαντικός ποιητής της Ελληνικής Επανάστασης, ο Λόρδος Βύρων και στην επιρροή που είχαν στην ποίησή του τα εθνεγερτικά άσματα του Ρήγα (**Μιλάνα Λαζαρίδου**).

Έλληνες πρόσφυγες και ρωσική φιλανθρωπία

Να σημειώσουμε ότι μετά τη λήξη των ρωσοτουρκικών πολέμων των ετών 1768-1774, 1787-1792 και 1806-1812 πολλοί Έλληνες εγκαταστάθηκαν στις νέες κτήσεις της Ρωσίας στα βόρεια παράλια της Μαύρης Θάλασσας και παρείχαν με τη βοήθεια των ρωσικών αρχών ανεκτίμητη βοήθεια στους Έλληνες πρόσφυγες της Ελληνικής Επανάστασης στην Οδησό και στο Κισνόβι. Επί πολλά χρόνια, αφότου άρχισαν οι εχθροπραξίες και οι βιαιοπραγίες και διωγμοί των Οθωμανών, ειδικές επιτροπές υπό την προεδρία Ρώσων αξιωματούχων ασχολήθηκαν με τη διανομή της βοήθειας που συγκεντρωθεί από ολόκληρη τη Ρωσία. Ένας εξαιρετικός ιεροκήρυκας και λόγιος, από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, ο Κωνσταντίνος Οικονόμου αναζήτησε επίσης προστασία στην Οδησό μαζί με την οικογένειά του και έπαιξε σημαίνοντα ρόλο στις προσπάθειες που κατέβαλε η ρωσική

πλευρά για την οικονομική ενίσχυση οικογενειών Ελλήνων προσφύγων, ειδικά μετά τη σφαγή της Χίου το 1822 (**Λόρα Γκερντ**).

Η βασίλισσα Όλγα και η ρωσική βοήθεια προς την Ελλάδα

Εμπνευστής φιλανθρωπικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα κατά το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα ήταν η εγγονή του Ρώσου αυτοκράτορα Νικολάου Α΄, η μεγάλη δούκισσα Όλγα Κωνσταντίνοβνα, η οποία έγινε σύζυγος του Έλληνα βασιλιά Γεωργίου Α΄ το 1867. Κατόπιν εντολής του Νικολάου Β΄, η βασίλισσα Όλγα ελάμβανε περίπου 50 χιλιάδες ρούβλια τον χρόνο για φιλανθρωπικούς σκοπούς στην Ελλάδα. Το μεγαλύτερο μέρος αυτού του ποσού προερχόταν από τα έσοδα των δασμών που επέβαλε το ρωσικό κράτος στις εισαγωγές κορινθιακής σταφίδας και άλλων ελληνικών προϊόντων από την Κόρινθο. Με ρωσικά χρήματα κτίσθηκαν στην Αθήνα εκκλησίες και παρεκκλήσια, νοσοκομεία, νέα νεκροταφεία, σχολεία "Αδελφών του Ελέους", ενώ άνθρωποι με σοβαρά προβλήματα υγείας νοσηλεύτηκαν στο νοσοκομείο "Τζάνειο" στον Πειραιά. Μια από τις πιο ένδοξες σελίδες της φιλανθρωπικής βοήθειας στην με Ελλάδα με χρήματα των Ρώσων τσάρων και αρκετών πλουσίων Ελλήνων – Συγγρός, Μαρασλής, Ράλλης κ.λπ. – ήταν η ανέγερση του νοσοκομείου "Ευαγγελισμός". Μία άλλη σημαντική ανθρωπιστική πράξη της βασίλισσας Όλγας θεωρείται η κατασκευή το 1902 μιας μεγάλης ιατρικής μονάδας στον Πειραιά – το Ρωσικό Ναυτικό Νοσοκομείο – στη μνήμη της μεγαλύτερης κόρης της, της μεγάλης δούκισσας Αλεξάνδρας Γκεοργκίεβα. Το νοσοκομείο αυτό που παρείχε δωρεάν περίθαλψη στους φτωχούς Έλληνες, απασχολούσε γιατρούς από τη Ρωσία και την Ελλάδα καθώς και τις "Αδελφές του Ελέους". Κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913 και του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου σημαντικός αριθμός Ελλήνων στρατιωτών έτυχαν δωρεάν περίθαλψης σε αυτό το νοσοκομείο (**Όλγα Σοκολόφσκαγια**).

Ο ρωσικός Τύπος και ο Αγώνας της Ανεξαρτησίας

Επισκόπηση και αξιολόγηση των δημοσιευμάτων στον ρωσικό τύπο - *Vestnik Evropy, Syn Otechestva, Sankt-Peterburgskie Vedomosti, Russky Invalid, Le Conservateur Impartial* - έκανε με την ανακοίνωσή του ο κ. **Αλεξάντρ Τσερνόβ**. Ο Τσερνόβ επιχείρησε να αποκαλύψει τις πηγές των πληροφοριών και να εξετάσει παράλληλα την πολιτική της λογοκρισίας των ρωσικών αρχών σε σχέση με την εξέγερση των Ελλήνων.

Με τις εξελίξεις που αφορούσαν την Επανάσταση του '21 όπως αυτές παρουσιάσθηκαν στον ευρωπαϊκό τύπο ασχολήθηκε ο κ. **Αρουντιούν Ουλουνιάν**. Ο Ουλουνιάν επικέντρωσε την προσοχή του στην κάλυψη των πραγματικών γεγονότων αλλά και στις φημολογίες και εκτιμήσεις για τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων. Εξέτασε ιδιαίτερα πως τα ευρωπαϊκά ΜΜΕ είδαν την εμπλοκή των ξένων

δυνάμεων στα γεγονότα της ελληνικής εθνεγερσίας καθώς και τις προοπτικές για τη δημιουργία ανεξαρτήτου ελληνικού κράτους.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία και η Εθνεγερσία των Ελλήνων

Τον σημαντικό ρόλο που έπαιξε η Ορθόδοξη Εκκλησία στην Επανάσταση του '21 ανέδειξε ο κ. **Αθανάσιος Ζωϊτάκης**. Πολλοί εκπρόσωποι του κλήρου και μοναχοί πήραν τα όπλα και συμμετείχαν στον αγώνα για την ελευθερία. Άλλοι ευλόγησαν τους επαναστάτες να πολεμήσουν τους Οθωμανούς- Τούρκους ή δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την πνευματική αφύπνιση των Ελλήνων την παραμονή της επανάστασης. Παρά τη σημαντική συμμετοχή του κλήρου στα επαναστατικά γεγονότα, αρκετοί άνθρωποι της Εκκλησίας θεώρησαν ότι η Επανάσταση ξέσπασε πρόωρα ενώ αργότερα απογοητεύτηκαν από τα αποτελέσματά της.

Όπως υπογράμμισε ο κ. **Ολέγκ Ουλιάνοβ** η εμφάνιση της αυτοκέφαλης Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας είναι στενά συνδεδεμένη με τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 και τη δημιουργία ανεξαρτήτου ελληνικού κράτους. Με την Α' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (1821) και της Γ' της Τροιζήνας (1827) διευθετήθηκε η προσωρινή εκκλησιαστική διοίκηση, ενώ με το Σύνταγμα της Επιδαύρου του 1822 καθιερώθηκε η επικρατούσα θρησκεία, αλλά και η ανεξιθρησκία. Τον Μάρτιο του 1833, συστάθηκε μια επταμελής επιτροπή η οποία εξέτασε την κατάσταση της Εκκλησίας της Ελλάδας. Υπό την επιρροή του λογίου και κληρικού Θεόκλητου Φαρμακίδη, η επιτροπή διακήρυξε την ανεξαρτησία της Ελλαδικής Εκκλησίας. Το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως αρνήθηκε να αποδεχτεί αυτή την κίνηση απόσχισης κανονικών του εδαφών και μόνο το 1850 εξέδωσε *Τόμο Αυτοκεφαλίας της Εκκλησίας της Ελλάδος*.

Το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και η Ρουμανική Ορθόδοξη Εκκλησία

Επισημαίνεται το 1885 (25 Απριλίου), αναγνωρίστηκε από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και η αυτοκεφαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ρουμανίας. Το ζήτημα των σχέσεων μεταξύ της Ρουμανικής Εκκλησίας και του Οικουμενικού Πατριαρχείου τέθηκε από τους εκπροσώπους του κλήρου στη νομοθετική και συμβουλευτική συνέλευση του Πριγκιπάτου της Μολδαβίας το φθινόπωρο του 1857. Στα μνημόνια που υποβλήθηκαν στις Μεγάλες Δυνάμεις παρουσιάσθηκαν ιστορικά και κανονιστικά επιχειρήματα υπέρ της εγγενούς ανεξαρτησίας της Ρουμανικής Εκκλησίας ενώ παράλληλα επισημάνθηκε η επανειλημμένη παραβίαση από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως των δικαιωμάτων της Ρουμανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Σύμφωνα με τις απαιτήσεις των ρουμανικών εκκλησιαστικών και πολιτικών ελίτ, οι ιεραρχικές σχέσεις μεταξύ Ρουμανίας και του Οικουμενικού Πατριαρχείου έπρεπε να οικοδομηθούν με βάση το μοντέλο που είχε δημιουργηθεί μεταξύ του Πατριαρχείου και της νέας Ελλαδικής Εκκλησίας (**Μανουέλα Αντόν**).

Η ρωσική πολιτική στο Άγιο Όρος

Η κα. **Ιρίνα Σμιρνόβα** εστίασε την προσοχή της στα θέματα που σχετίζονται με την ιστορία του Αγίου Όρους και τη θέση του ορθόδοξου μοναχισμού στο δεύτερο τέταρτο του 19^{ου} αι., όταν μετά τον πόλεμο για την ελληνική ανεξαρτησία, ο Άθως άρχισε να θεωρείται από τις μεγάλες δυνάμεις - "ένα σημαντικό ορθόδοξο φυλάκιο στη χριστιανική ανατολή". Την κ. Σμιρνόβα απασχόλησαν ιδιαίτερα ο ρόλος της ευρωπαϊκής διπλωματίας στην εξομάλυνση της κατάστασης στο "περιβόλι της Παναγίας" μετά την Ελληνική Επανάσταση του 1821, τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1828-1829 και την αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Ελλάδας τον Φεβρουάριο του 1830 καθώς και η αντίδραση των Ευρωπαίων διπλωματών στην ανάπτυξη του ρωσικού μοναχισμού στο Άγιο Όρος. Σημειώνουμε ότι κατά τη διάρκεια του δευτέρου ημίσεος του 19ου αιώνας, με δεδομένη την αποσύνθεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, έχουμε την αναζωπύρωση της ιδεολογίας του Πανσλαβισμού και την προσπάθεια της Ρωσίας να διεισδύσει στα Βαλκάνια. Στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής επιχειρήθηκε και η διείσδυση στο Άγιο Όρος.

Προεκτάσεις της Επανάστασης του 1821

Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 ήταν για τους Έλληνες που παρέμειναν εκτός των συνόρων του νεοσύστατου ελληνικού κράτους και ζούσαν στην επικράτεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ένα παράδειγμα ότι "μόνο μια ηρωική πάλη ενάντια στην τυραννία μπορεί να συμβάλλει στην ανάκτηση της ελευθερίας". Το ελληνικό εθνικό απελευθερωτικό κίνημα σημείωσε το μεγαλύτερο εύρος του στην Κρήτη και στη Μακεδονία (**Τατιάνα Νικίτινα**). Ο πόλεμος της Κριμαίας (1853-1856) ήταν η πρώτη προσπάθεια της Ελλάδας να υλοποιήσει τη Μεγάλη Ιδέα η οποία προσπάθεια φάνηκε να είναι μια συνέχεια της Επανάστασης του 1821 (**Αγαθάγγελος Γκιουρτζίδης**). Διακόσια χρόνια μας χωρίζουν από τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Αυτό το μεγάλο γεγονός με την πάροδο του χρόνου δεν έχει απωλέσει τη συνάφεια του με τις σύγχρονες ελληνικές πραγματικότητες, έχοντας διατηρήσει για τους νεοέλληνες μια ζωντανή μαρτυρία εθνικής ολοκλήρωσης σε συνθήκες ενότητας (**Άννα Λουμπότσκαγια**). Η ιδέα ενός αγώνα για ανεξαρτησία, η ανάμνηση της Επανάστασης του 1821, παραμένει ένα κρίσιμο συστατικό κομμάτι της ελληνικής ταυτότητας μέχρι σήμερα. Πήρε ιδιαίτερη σημασία την τελευταία δεκαετία κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης (**Άννα Αλεξάντροβα**). Ο αγώνας του ελληνικού λαού για τη δική του ανεξαρτησία οδήγησε στην ιδέα του ανεξαρτήτου εθνικού κράτους. Παράλληλα η Ελλάδα έχει γίνει παράδειγμα και υπόδειγμα για το πως τα εθνικά συμφέροντα μπορεί να συμβαδίζουν με την υλοποίηση πολιτικών και άλλων στόχων (**Ναταλία Αμπγκαριάν – Οξάνα Γιατσένκο**). Αυτό το έτος, αφιερωμένο στο 1821 και τα 200 χρόνια από την ελληνική επανάσταση, είναι σημαντικό να αναλογισθούμε την πνευματική συνάφεια μεταξύ Ελλήνων και Ρώσων που έχει ως βάση την Ορθόδοξη πίστη (**Λαρίσα Γεράσενκο**).